

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20051.088
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору,
Зеліско Аллі Володимирівні*

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Ковалишина Олександра Романовича
на дисертацію Савчука Валерія Петровича на тему:
«Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081«Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Інститут корпоративного секретаря набув широкого застосування в корпоративній практиці акціонерних товариств України. Не в останню чергу це зумовлено прийняттям нового Закону України «Про акціонерні товариства», Кодексу корпоративного управління та зростаючим впливом іноземних інвесторів у структурі прямих інвестицій в економіці держави.

Вплив корпоративного секретаря на діяльність органів управління, реалізацію та здійснення корпоративних прав акціонерів а також на відносини акціонерного товариства (далі – АТ) із зовнішніми стейкхолдерами зростає. Як слушно було відзначено у фаховій літературі, статус корпоративного секретаря у конкретній організації поступово зміщується від «технічного фахівця» до «архітектора системи корпоративного управління». Корпоративний секретар відіграє роль інструмента підвищення довіри до АТ з боку його акціонерів і потенційних інвесторів, адже довіра до товариства ґрунтується на існуючих у ньому механізмах реалізації прав та забезпечення їх інтересів. Чим прозоріші й ефективніші такі механізми, тим більш зрозумілими й передбачуваними для акціонерів є дії органів корпоративного управління відповідного товариства. Тому якщо раніше превалювала думка про необхідність впровадження посади корпоративного секретаря виключно публічним компаніям, що перебувають в лістингу на фондовому ринку, то на сьогодні підхід змінився – корпоративні

секретарі з'являються в невеликих акціонерних товариствах, в тому числі тих, кількісний склад яких налічує всього лише одного акціонера. Більше того, актуалізується питання щодо запровадження даного правового інституту і в інших товариствах капіталу, передовсім у товариствах з обмеженою відповідальністю.

Поява корпоративного секретаря є позитивною тенденцією у розвитку вітчизняного корпоративного права, яке під впливом конвергенції правових систем все частіше звертається до правового досвіду країн ЄС та держав англо-американської правової системи. Запозичення інституту корпоративного секретаря є прикладом успішних правових трансплантатів (поряд з акціонерною угодою (корпоративним договором), конструкціями сквіз-аут, сел-аут, тощо), на відміну від деяких інших правових конструкцій, які не відповідають українській правовій традиції, соціально-економічним умовам, вектору вітчизняного корпоративного права. Тому актуальність обраної дисертантом теми не викликає сумніву.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться в дисертації, мають належний ступінь обґрунтованості, що свідчить про гідне опрацювання дисертантом в повній мірі відповідного емпіричного матеріалу, нормативно-правових актів України, судової практики, наукових праць.

Ознайомлення з роботою підтверджує використання В.П.Савчуком як загальнонаукових, так і спеціально-наукових методів пізнання. Завдяки історико-правовому методу автору вдалося дослідити витоки та передумови формування нового для вітчизняної юриспруденції правового інституту корпоративного секретаря. Системний метод та метод аналізу дозволяє розв'язати питання місця корпоративного секретаря в системі корпоративних правовідносин. Діалектичний метод забезпечив всебічний аналіз правової природи корпоративного секретаря як інституту корпоративного права. За допомогою прогнозування сформульовані пропозиції і рекомендації з

удосконалення чинного акціонерного законодавства в частині правового статусу корпоративного секретаря.

Дисертаційне дослідження характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Фундаментальність та комплексність роботи виявляється у всебічності та структурованості викладення матеріалу в процесі аналізу предмету дослідження. Дисертація за своїм оформленням відповідає вимогам МОН України. Її структура дозволяє послідовно досягнути поставлених завдань, пізнати об'єкт та предмет дослідження. Як результат, робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Хоча окремі завдання виокремлено як самостійні, вони все ж знайшли своє розв'язання у відповідних підрозділах дослідження. Загальний обсяг дисертації складає 224 сторінку. Список використаних джерел містить 203 найменування і викладений на 21 сторінці.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дає підстави для висновку, що текст дисертації в повному обсязі відповідає меті дослідження, а поставлені завдання автором успішно виконані.

У дисертації В.П.Савчук на підставі проведеного системного наукового дослідження висуває і обґрунтовує низку наукових ідей та теоретично-практичних конструкцій, сукупність і достатній рівень розробки яких дозволяють кваліфікувати цю працю як завершене наукове самостійне дослідження.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є кваліфікованою науковою працею, в якій визначено особливості акціонерних правовідносин за участю корпоративного секретаря, а також напрацьовані наукові висновки і практичні рекомендації щодо вдосконалення чинного господарського законодавства у сфері регулювання корпоративного управління та корпоративних правовідносин у широкому розумінні цього поняття.

Вважаю цілком аргументованою точку зору дисертанта про те, що

корпоративний секретар як посадова особа акціонерного товариства та носій фідучіарного обов'язку має нести юридичну (в тому числі цивільно-правову відповідальність) за вчинені ним правопорушення незалежно від юридичної відповідальності акціонерного товариства в цілому.

Обґрунтованим видається твердження В.П.Савчука про те, що корпоративний секретар є учасником корпоративних відносин в широкому розумінні, і відносини між корпоративним секретарем та акціонерами, іншими органами управління є корпоративними. Адже розумінні корпоративних правовідносин у вузькому розумінні неодноразово досить аргументовано зазнавало критики зі сторони представників господарсько-правової науки.

Автор детально аналізує правовий статус корпоративного секретаря в акціонерних товариствах, розмірковує стосовно можливості запозичення досвіду запровадження досліджуваної правової конструкції в товариствах з обмеженою відповідальністю, аргументує, чому саме недоцільним є застосування інституту корпоративного секретаря в інших видах товариств капіталу окрім акціонерних товариств. І цілком закономірно оминув питання участі корпоративного секретаря в корпоративних правовідносинах в товариствах осіб, оскільки в них відповідні правовідносини не можуть складатися в силу правової природи відповідних відносин.

Інноваційним і разом з тим повністю обґрунтованим є твердження автора про те, що корпоративний секретар є одноосібним неуправлінським органом, оскільки йому притаманно ряд диференціюючих ознак таких як: 1) наявність власної компетенції; 2) організаційна відокремленість від інших органів та відокремлених підрозділів товариства; 3) формування у чітко визначеному законом і статутом товариства порядку; 4) можливість формування штату працівників для виконання його функцій. Відповідне положення наукової новизни в тексті дисертації належно обґрунтоване з урахуванням усіх наявних точок зору. При цьому даний умовивід дійсно не доводився раніше, незважаючи на те, що система органів товариства виходить за рамки тріади органів управління (загальні збори, наглядова рада, виконавчий орган). Видається,

згадане положення послугує відправною точкою для цілої низки наукових досліджень позауправлінських органів юридичних осіб корпоративного типу.

Варто відзначити правильність підходу дисертанта, який з урахуванням висновку про неуправлінську природу корпоративного секретаря як органу товариства не відмежував своє дослідження від системних взаємозв'язків корпоративного управління та відповідних управлінських органів. В протилежному випадку дисертація суттєво би втратила цінність в площині теоретичних результатів дослідження. Адже в цьому і полягає суть системно-структурного методу як іманентного методу наукових досліджень – вивчення явища через сукупність його взаємозв'язків з іншими явищами та об'єктами.

Автор системно проаналізував функції, які виконуються корпоративним секретарем, на основі чого виділив їх чіткий перелік: 1) реалізація права акціонерів на інформацію; 2) забезпечення дотримання товариством вимог законодавства, статуту та локальних актів, вимог щодо розкриття інформації про АТ; 3) організація загальних зборів товариства, роботи наглядової ради та виконавчого органу (правління); 4) взаємодія з регуляторними органами.

Цілком обґрунтованими є також положення наукової новизни стосовно структури правового статусу корпоративного секретаря.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження В.П.Савчука полягає в тому, що викладені в дослідженні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки правового регулювання корпоративного управління в акціонерних правовідносинах; у нормотворчій діяльності – з метою застосування отриманих результатів для удосконалення чинних законодавчих актів, які регулюють відносини між акціонерами, управлінськими та неуправлінськими органами товариства; у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Господарське право», «Акціонерне право», «Корпоративне управління» а також спеціальних дисциплін господарсько-правового циклу.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Детальне ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження В.П.Савчука, опублікованими працями за темою дисертації надає можливість зробити висновок, що його основні результати викладено у дев'яти наукових публікаціях, з яких: п'ять наукових статей у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, та чотири тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації. Ознайомлення з дисертаційним дослідженням В.П.Савчука дозволяє стверджувати, що робота характеризується авторськими результатами. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів містять посилання на відповідне джерело (список використаних джерел складає 203 найменувань), варто також відзначити опрацьовану автором локальну нормотворчу (статути, положення тощо) та судову практику, що одночасно підкреслює достовірність, обґрунтованість та аргументованість зроблених висновків з урахуванням емпіричного матеріалу.

Дисертаційне дослідження В.П.Савчука містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей інших науковців; автором дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики дослідження.

У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загальна позитивна оцінка роботи не виключає наявності зауважень до її змісту та деяких пропозицій, що свідчить про необхідність вступити в дискусію з автором роботи з тією метою, аби почути додаткову аргументацію на користь тих чи

інших точок зору.

1. Автором доводиться, що призначення корпоративного секретаря наглядовою радою без участі інших органів управління (стор. 137-138) перешкоджає незалежності корпоративного секретаря. Тому доречною є пропозиція щодо залучення до процедури обрання корпоративного секретаря загальних зборів.

Однак, як видається, виходячи з обґрунтованої автором концепції корпоративного секретаря як учасника корпоративних відносин рівновіддаленого від усіх органів управління, залишається поза увагою участь виконавчого органу в обранні (звільненні) корпоративного секретаря, тим самим порушується баланс сил в системі корпоративного управління.

2. Автор в Розділі 1.3 детально аналізує досвід Великобританії, США, Китаю, Індії, не оминувши увагою і ряд постсоціалістичних країн. Вибір правових систем згаданих держав є слушним, оскільки ефективність регулювання ними суспільних правовідносин доведена на практиці. Однак поза фокусом дослідження дисертанта залишилось корпоративне законодавство східноєвропейських держав-членів Європейського Союзу (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина), яке з урахуванням євроінтеграційного вектору України та близькості цих правових систем з погляду правового, соціально-економічного розвитку, було би доречно дослідити. Згадані країни-сусіди розвивались на тих самих (соціалістичних) засадах, що й право радянської України. Втім за досить короткий проміжок зуміли трансформувати свої системи права до ринкових умов та відповідати тим вимогам, що ставляться до країни з ринковою економікою. Тому вивчення їх досвіду, як видається, є першочергово важливим.

Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку виконаного В.П.Савчуком дисертаційного дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

У зв'язку з вищенаведеним за своїм змістом, повнотою викладеного матеріалу, новизною, актуальністю, структурою роботи, обсягом опублікування матеріалів у наукових фахових виданнях дисертаційне дослідження В. П. Савчука відповідає обраній ним спеціальності 081 «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

Керуючись викладеним вище, вважаю, що дисертація Савчука Валерія Петровича «Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор – Савчук Валерій Петрович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри судочинства Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

О.Р. Ковалишин